Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS)
(2022), 15(57), 896-930
Özgünlük kontrolü intihal.net Authenticity process
DOI No: http://dx.doi.org/10.29228/Joh.52341
Makale türü: Araştırma makalesi **Article type:** Research article
Geliş tarihi 14.08.2021 Submitted date
Kabul tarihi 21.04.2022 Accepted date
Elektronik yayın tarihi 30.04.2022 Online publishing date
Atıf Bilgisi / Reference Information
Dumanoğlu Ceylan, S. & Yetişgin, M. (2022). Osmanlı Devleti'nde İlk Kız Öğretmen Okulunun (Darülmuallimat) Öğrenci Durumu. *Journal of History School*,57, 896-930

OSMANLI DEVLETİ'NDE İLK KIZ ÖĞRETMEN OKULUNUN (DARÜLMUALLİMAT) ÖĞRENCİ DURUMU[1]

Sevim CEYLAN DUMANOĞLU[2] & Memet YETİŞGİN[3]

Öz

Osmanlı Devleti'nde kız sıbyan ve rüştiye mekteplerine kadın öğretmen yetiştirmek için 26 Nisan 1870 tarihinde İstanbul'da ilk kız öğretmen okulu Darülmuallimat açılmıştır. Kızların eğitiminde önemli bir ihtiyaca cevap verecek olan Darülmuallimat'a öğrenciler titizlikle seçilmiştir. Mektebe öğrenci kabul şartları, talimatname ve nizamnameler ile oluşturulmuş ve dönemin şartlarına göre belirlenmiştir. Öğrenci sayılarının yeterli olmasına ve ülke ihtiyacını karşılamasına dikkat edilmiştir. Öğrencilerin devam durumları, tatil ders dönemleri, kıyafet uygulaması, hal ve hareketleri, beslenmeleri, barınmaları ve sağlık durumları üzerinde önemle durulmuştur. Mektepte öğrenciler için sosyal kültürel pek çok faaliyet düzenlenmiş, sergiler açılmış ve kongrelere gidilmiştir. Kızların eğitimi için gerekli öğretmenleri yetiştirmeye yönelik okulun öğrenci profili ve okulun işleyişi bu çalışmanın konusudur. Kız öğretmen yetiştiren bu okulun toplumsal yapıyı değiştirme kabiliyeti ve eğitim tarihine önemli katkılar sağlamasından dolayı araştırılması önemli görülmüş ve bu konudaki boşluğun doldurulması hedeflenmiştir. Araştırmanın problemi; öğrencilerin okula hangi şartlarda kabul edildiği, öğrenim gören öğrenci sayıları ve öğrencilerin devam durumunun ne olduğu, tatil-ders dönemleri, kıyafet, sağlık, beslenme vb. durumları ile ilgili ne gibi gelişmeler yaşandığının ortaya

[1] Makale yazımı yazar etki oranı 1. yazar %50, 2. yazar % 50. Makale, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı doktora tezinden üretilmiştir.

[2]Öğr. Gör. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, sevimceylan17@hotmal.com , Orcid: 0000-0002-6347-8621.
[3]Prof. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, memyet@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2665-1210.

konulmasıdır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde eğitimle ilgili kalemleri taranmış, salnameler, süreli yayınlar, araştırma-inceleme eserleri kaynak olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Darülmuallimat, Kız Öğretmen Okulu, Türk Eğitim Tarihi.

Student Profiles of the First Teacher's Traing School for Girls (Darülmuallimat) in the Ottoman State

Abstract

In order to create woman teachers to newely established primary and secondary schools for girls in the Ottoman State, the first teacher's training schools (*darülmuallimat*) was founded on 26 April 1879 in İstanbul. Students were chosen in great care to the school which was expected to give an important impetus for girls' education. Rules for acceptance of studenst to the school were determined by laws and definded in the spirit of the time. Numbers of students were determined by the need of the state for educating the girls. Attendance, clothes, holidays, course times, behavoirs, foods, houses and healths of studens were considered in great care. For the students many social and cultural activities were held, exhibitions were made. Students were sent to foreign states to join conventions. The student profile of the school that trains the teachers needed for the education of girls and the functioning of the school are the subject of this study. Student profiles, ability to change society and contributions to history of education of the darülmuallimat were found worthy for exploration. Conditions of students in the school were greatly investigated. The study is based on qualitative research. The Turkish Cumhurbaşkanlığı Ottoman Archive's listings for education was monitored and official yearbooks, official published periodicls and second hand sources were used to create this paper.

Keywords: Ottoman State, Darülmuallimat, Teacher's Training School for Girls, Turkish History of Education.

GİRİŞ

Tanzimat Fermanı (1839) Türk tarihinde istisnai bir yere sahiptir. Türk yenileşme tarihinin en önemli belgelerinden ve köşe taşlarındandır. Ferman ile idari, askeri, hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel sahalarda çok önemli değişikliklere gidilmesi gerekliliği gerekçeleriyle birlikte verilmiştir. Tanzimat dönemi (1839-1878) olarak bilinen ve modernleşmede hızlı ve köklü ilerlemelerin yaşandığı bir devri başlatan Ferman, Osmanlı Devleti'nin batı tarzı kurum ve kuruluşları bünyesine katmasına yol açmıştır. Bu dönemde kadınlara yönelik değişim ve gelişmelerin olması kaçınılmazdı. Bu sahada en önemli

yeniliklerden birisi kadınların yeni ve modern okullarda okumasının önünün açılması olmuştur.

Kızların eğitimine yönelik tartışmalar, modernleşmeye ve değişime bağlı olarak gelişmiştir. Artan oranda kız çocuklarının eğitimi konusu ele alınmaya başlanmıştır. Kızların eğitim ve öğretimde geri planda kaldığı, vurgulanarak klasik eğitim sisteminin yetersiz olduğu anlaşılmaya başlanmıştır. Sultan Abdülmecit (1839-1861), Mustafa Reşit, Ali ve Fuat Paşalar gibi yenilikçi Babıâli paşaları ve diğer devlet yöneticileri tarafından kızların eğitimi konusu ciddi bir şekilde ele alınarak, kızlar için ilkokul üzerinde eğitim kurumlarının açılmasına karar verilmiştir.[4] İlk olarak 6 Ocak 1859 tarihinde İstanbul Sultanahmet'te sıbyan mektebi üzerinde eğitim veren ilk kız rüştiyesi olan Cevri Kalfa İnas Rüştiyesi açılmıştır.[5] Böylece kız çocukların da erkekler gibi dört yıllık orta eğitim alması kararlaştırılmıştır.[6] Sonraki yıllarda da kızlar için rüştiye mektepleri açma girişimleri devam etmiştir.

Ülkede kız rüştiye mekteplerinin açılması ve yaygınlaşması bu okullarda istihdam edilecek kadın öğretmenlerin yetiştirilmesini gündeme getirmiştir. Her ne kadar ilk zamanlarda kadın öğretmenler bulunmadığından bu okullarda geçici olarak "yaşlı ve iyi ahlaklı" erkek öğretmenler görevlendirilmesi yoluna gidilmişse de 1870'lere gelindiğinde bu durum devam etmekteydi.[7] Öğrencilerin sayıları arttıkça kadın öğretmene olan ihtiyaç daha da artmaya başlamıştır.[8] Toplumun sosyo-kültürel yapısından dolayı bir süre sonra kız rüştiyeleri için kadın öğretmenlerin yetiştirilmesinin elzem olduğu görülmüştür.[9] 1 Eylül 1869 tarihinde yayınlanan Maarifi-i Umumiye Nizamnamesi ile bu sorun ilk kez ciddi olarak ele alınmış ve kız sıbyan ve rüştiye mekteplerine kadın öğretmen yetiştirmek için İstanbul'da bir mektebin kurulması uygun görülmüştür. Kanunu

[4] İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En uzun Yüzyılı,* Timaş Yayınları, 1987, s. 196.

[5] Faik Reşit Unat, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, MEB Yayınları, 1964, s.43; Semavi Eyice, "Cevri Kalfa Mektebi," *TDV İslam Ansiklopedisi*, cilt 7, (1992), s. 461-462. Unat'a göre bu mektebe, Cevri Usta İnas Rüştiyesi, Cevri Kalfa İnas Rüştiyesi veya Sultanahmet (At Meydanı) Kız Rüştiyesi de denilmiştir. Eyice'ye göre okul II. Mahmut döneminde kendisine yardım eden Cevri Kalfa adlı saray kadınının ruhuna atfen sıbyan mektebi olarak inşaa edilmiş, 1858'de Maarif Nezareti tarafından "bir kız sanat mektebi şeklinde kız rüştiyesi"ne dönüştürülmüştür.

[6] Hasan Ali Koçer, "Türkiye'de Kadın Eğitimi," *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1972, s. 93-95.

[7] Sedat Kumbaracılar, "İlk Kız Okullarımız Nasıl Kuruldu?", *Hayat Tarih Mecmuası*, V/52 (4), 1969, s. 81; Takvim-i Vekayi, nr. 649, 26 Z 1278.

[8] Şükran Hakkut, "Öğretmen Okullarının 130. Yıldönümü", *Hayat Tarih Mecmuası*, 4/1, Sıra 150, 1 Nisan 1978, 53.

[9] Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi, (1848-1967)*, Yargıçoğlu Matbaası, 1967, s. 21.

oluşturanlar mektebin kuruluş amacı, teşkilat yapısı, şubeleri, ders programları, öğrenci alımı, öğretmenlerin durumu, idari kadro gibi önemli konuları detaylı bir şekilde ele almışlardır.[10]

Nizamnamenin yayınlanmasından kısa bir süre sonra, 26 Nisan 1870 tarihinde, Ayasofya civarında Yerebatan'da kiralanan bir konakta ilk ve ortaokullara kadın öğretmen yetiştirmek amacıyla İstanbul'da ilk kız öğretmen okulu Darülmuallimat'ın açılışı gerçekleşmiştir.[11] Okulun açılışı münasebetiyle Maarif Nazırı Saffet Paşa bir nutuk vermiştir. Saffet Paşa "Her türlü hürmete layık olan kadınların eğitimi ve öğretimine önem" verilmesini belirttikten sonra, çocuğun yetiştirilmesinde kadının rolüne değinmiştir. Doğu'nun geri kalmasında kadınların eğitilmemesinin sebep olduğunu belirtmiş ve kadının eğitimine bir mani olmadığını, erkek gibi eğitim hakkı bulunduğunu, kadının çocuğun yetişmesindeki önemli rolü olduğunu ve eğitimli kadınların kendilerini daha bir koruma ve kollama kabiliyeti kazandığını söylemiştir.[12] Nehari (gündüz) eğitim veren Darülmuallimat, Nizamnamede belirlendiği gibi öğrenim süresi iki yıl olan sıbyan şubesi ve öğrenim süresi üç yıl olan rüştiye şubesi şeklinde oluşturulmuştur. Kısa süre içerisinde yetiştireceği öğrencileri seçerek eğitim öğretime başlamıştır. [13]

Kızların eğitimi için gereken öğretmenleri yetiştirmeye yönelik okulun öğrencilerinin profili ve okulun işleyişi bu çalışmanın konusudur. Çalışma ile açılışıyla eğitim tarihinde önemli bir yer edinen ve ülkenin önemli bir ihtiyacını karşılayan Darülmuallimat'a öğrencilerin hangi şartlarda kabul edildiği, öğrenim gören öğrenci sayıları ve öğrencilerin devam durumu, tatil-ders dönemleri, kıyafet, sağlık, beslenme vb. durumları ile ilgili gelişmeler hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği sistematik bir yaklaşım olarak

[10] Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi, (Başlangıçtan 1988'e),* AÜEBF Yayını, 1989.
[11] Hakkut, "Öğretmen Okullarının…", s. 53; BOA. İ. DH. 614/42823, Lef 2, 10 M 1287.
[12] Koçer, "Türkiye'de Kadın Eğitimi," s. 95-97.
[13] Mahmud Cevad, *Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilat ve İcraatı*, (Mustafa Ergün, Tayyip Duman, vd. Haz.), MEB. Yayınları, 2002, s. 97; Osman Nuri Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, Eser Yayınları, 1977, s. 671.

tanımlanmaktadır.[14] Bu çalışma tarihsel bir araştırmadır. Geçmiş durumları ve olayları inceleme veya mevcut durum ve olayları daha iyi yorumlayabilme, geçmişteki olaylarla ilişkileri ortaya çıkarma gayesi varsa bu durumda kullanılabilecek en uygun araştırma türü tarihsel araştırmadır.[15] Nitel araştırmada yaygın olarak kullanılan üç tür bilgi toplama yöntemi vardır. Bunlar görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir. Çalışmada veri toplama aracı olarak yazılı dokümanların incelenmesine başvurulmuştur. Konu ile ilgili belgeler özenli bir şekilde araştırılmış, özellikle Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşiv vesikaları incelenmiştir. Maarif Nezareti Evrakı ağırlıklı olmak üzere eğitim ile ilgili kalemler taranmış ve konu ile ilgili dosyalar detaylı bir şekilde incelenerek gerekli tasnifler yapılmıştır. Bunlar dışında kütüphanelerde (Atatürk Kitaplığı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu, Milli Kütüphane) konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, başvuru eserler, önceki çalışmalar incelenmiş ve eksik yönler tespit edilmiştir. Gazete ve dergiler, Düstur, Maarif Salnameleri, Devlet Salnameleri gibi süreli kaynak eserlerin taramaları yapılmıştır. Konu ile ilgili Yükseköğretim Kurumu (YÖK)'ndaki tez çalışmaları taranmıştır.

DARÜLMUALLİMAT'A ÖĞRENCİ KABULÜ

Darülmuallimat'a öğrencilerin kabul şartları, 1869 yılında yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile belirlenmiştir. Buna göre; eğitim almak için başvuran kız çocukları, sıbyan veya rüştiye mektebi şahadetnamesi ile başvuru yaptıklarında imtihansız mektebe alınacaklar, şahadetnamesi olmayan adaylar ise bir mümeyyiz heyeti huzurunda imtihan olup derecelerine göre iki şubeden birine kabul edileceklerdi.[16] Sıbyan şubesinde tahsil süresini başarı ile tamamlayan kızlar, sıbyan mekteplerinde muallimlik yapabilecekleri gibi isteyenler rüştiye şubesinde eğitimlerine devam edebilecekti.[17] Sıbyan şubesine alınan öğrencilere otuz kuruş, Rüştiye şubesine alınan öğrencilere ise altmış kuruş burs verilecekti.[18] Ayrıca Darülmuallimat'ta eğitim almaya hak kazanan öğrenciler, mektebe kayıtlarını yaptıklarında mezun olduktan sonra devlet tarafından tayin edildikleri

[14] Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008

[15] Veysel Sönmez ve Füsun Gülderen Alacapınar, *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara 2013

[16] *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi,* 73. madde *Maarif- Umumiye Nizamnamesi* için bkz. Düstur I.Tertip, C. II, Matbaai Amire, İstanbul, 1289, s. 184-220; M. Cevad, *Maarif-i Umumiye Nezareti,*, s. 407-410.

[17] *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi,* 74. madde

[18] *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi,* 78. madde

yerde zorunlu hizmetlerini yapmayı da kabul etmiş oluyorlardı. Herhangi geçerli bir sebebi olmadan eğitimini yarıda bırakan öğrencilerden tahsilleri boyunca yararlanmış oldukları bursun geri alınacağı ve muallim olarak atanma hakkını kaybedecekleri nizamnamede belirtilmişti.[19]

Nizamnamenin yayınlanmasından sonra mektebin açılışı için gerekli hazırlıklara başlanmış, bir yandan mektep için bina temin edilmeye çalışılırken diğer yandan da belirlenen şartlar doğrultusunda öğrenciler seçilmiştir. Öğrenci seçimi için Maarif Nezareti tarafından gazetelere ilan verilmiş, ilanda mektebe kaydolmak isteyen kız çocuklarının 15 yaşından küçük 35 yaşından büyük olmaması ve Meclis-i Maarif-i Kebir'e müracaat etmeleri gerektiği belirtilmiştir.[20] Hazırlıklar tamamlandıktan sonra nizamname şartlarına uyan kız çocukları imtihana tabi tutularak, başarılı bulunan kızların mektebe kaydı yapılmıştır.[21]

1872-1873 yıllarında Darülmuallimat'ta sınıflar tamamlanmış ve talebelere birden başlayarak sırayla numara verilmiştir. Adları aynı olanlar *büyük, küçük, hattat, hafız* gibi sıfatlar veya ikamet ettikleri semtlere göre isimlendirilmiş, böylece birbirinden ayırt edilmiştir.[22]

Darülmuallimat mektebinde sayıları az da olsa gayrimüslim kızlar da eğitim almıştır. Gayrimüslim şubenin açılmadığı sadece İslam şubesinin olduğu mektepte gayrimüslim öğrencilerin Müslüman öğrencilerle birlikte eğitim tabi tutulmuştur.[23] Ancak gayrimüslimler maarif nazırının izni ile Darülmuallimat'ın belirlediği uygun bir sınıfa kayıt yaptırabilirmiştir. Bunların Osmanlı vatandaşı Darülmuallimin ve Darülmuallimat mezunlarının sahip oldukları haklara sahip olabilmeleri ise irade-i seniyye ile mümkün olmuştur.[24]

1892 yılında Darülmuallimat'a bağlı olmak üzere 6 yıllık ibtidai ve rüştiye sınıflarından oluşan İhtiyat Kısmı'nın açılması ile mektebin öğrenci kabul durumunda değişiklikler yapılmıştır. [25] 1895 yılında yayınlanan "Darülmuallimat ile İhtiyat Kısmına Mahsus Talimatname" ile Darülmuallimat'a öğrenci kabul

[19] *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi*, 75-77. madde
[20] Takvim-i Vekayi, 1184, 1 Za 1286; BOA. MF. ALY 1/52 14 Za 1296.
[21] *İstanbul Kız Muallim Mektebi 1933- Darülmuallimat 1870,* İstanbul Kız Muallim Mektebi Yayınları, 1933, s. 4; Tevfik Temelkuran, "Türkiye'de Açılan İlk Kız Öğretmen Okulu", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 36 (Eylül 1970), s. 62; Aliye, Omay "İlk Kız Öğretmen Okulunun Kuruluşu", *Türk Yurdu*, VIII (8), 1987, s.55.
[22] *İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s.4.
[23] *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi*, 74. madde
[24] M. Cevad, *Maarif-i Umumiye Nezareti…,* s. 407-410
[25] *İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 15; Bu kısmın kuruluşu ile ilgili irade BOA. İ. DH. 1263/99248, 11 B 1309.

şartları yeniden belirlenmiştir. Talimatnameye göre; İhtiyat kısmından mezun olanlar ve buna denk kız rüştiye mekteplerinden şahadetname alanlar, Darülmuallimat birinci sınıfına imtihansız kabul olacaklardı. Rüştiye şahadetnamesi bulunmayıp İhtiyat kısmına dâhil olmak isteyen adaylar ise mümeyyiz heyeti tarafından yapılan sınavlara katılacak başarı ve derecelerine göre sınıflara kabul edilecekti. Ayrıca adayların tezkerelerini, iyi hallerine dair mahallelerinden alınan ilmühaberi, aşı şahadetnamesi ve bulaşıcı hastalığı olmadığına dair sağlık raporunu yanlarında getirmeleri zorunlu tutulmuştu.[26] Şartları sağlayan, mektebe kabul olunan ve kaydı yapılan talebeye mektebin öğrencisi olduğuna dair mühürlü bir belge veriliyordu.[27]

Yakınçağda Osmanlı Devleti, eğitim sahasında değişimi kendisine esas politika olarak almıştır. Dönemin padişahları ve önde gelen devlet adamları gibi II. Abdülhamit (1876-1909) ve İttihatçılar (1908-1918) da eğitim kurumlarının değişimine ve modernleşmesine azami gayret göstermiştir. Eğitim kurumlarında yaşanan değişiklikler Darülmuallimat'ı da etkilemiş ve teşkilat yapısında bir takım değişiklikler söz konusu olmuştur. 1914 yılında Darülmuallimat içerisinde Ana Mektep açılmış. 1915 yılında yayınlanan Darülmuallimat Programı[28] ile bu okula öğretmen yetiştirmek için yine Darülmuallimat'a bağlı bir de Ana Muallime Mektebi açılmıştır. Böylece ülkede anaokulu öğretmeni yetiştirme konusunda ciddi bir adım atılmıştır.

1915 yılında ülkedeki öğretmen okullarında var olan aksaklıkları gidermek için bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi yayımlanmıştır. Nizamname ile İstanbul'da bulunan Darülmuallimat; İbtidai, İhzari ve Ali sınıflardan oluşacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve mektep resmen Darülmuallimat-ı Aliye adını almıştır.[29] Nizamnamenin ikinci bölümünde öğretmen okullarına alınacak öğrencilerin şartları yeniden belirlenmiştir. Buna göre;[30] öğretmen okullarına ve onlara bağlı sınıflara kabul edilecek öğrenciler, Osmanlı vatandaşı olmalı, öğrencilerin herhangi bir bulaşıcı hastalığı ve bedensel probleminin olmadığını belirtmelidir. İbtidaiye kısmına kabul olunacak öğrencilerin yaşları 13'ten az 17'den yukarı

[26] *Darülmuallimat ile İhtiyat Kısmına Mahsus Talimatname*, Madde 4-51.
[27] *Darülmuallimat ile İhtiyat Kısmına Mahsus Talimatname*, Madde 53; *İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 16-21.
[28] *Darülmuallimat Programı,* Matbaa-i Amire, İstanbul, 1330.
[29] *Darülmuallimin ve Darülmuallimin Nizamnamesi*, Düstur, II. Tertip, C.7, s. 649-659; BOA. ŞD. Maarif, 231/4, 5 S 1333; Takvim-i Vekayi, nr. 2232, 1 Ramazan 1333; BOA. Şurayı Devlet Maarif, 231/4, 5 S 1333
[30] *Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi*, BOA. DUİT. 96/43-3, 29 B 1337; BOA. ŞD. 231/4, 22 1333; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme*, Bion Matbaa, 2014, s. 312-319.

olmamalıdır. İbtidai mekteplerinden mezun olan öğrenciler, imtihana girmeden Darülmuallimat'ın ibtidai kısımlarına veya vilayetlerde açılan Darülmuallimat-ı İbtidaiye mekteplerine kabul edilebilecektir. Mektebin hazırlık yani ihzari kısmına kabul olunacak öğrencilerin yaşları 23'ten büyük olmamalıdır. İhzari kısmına dört senelik Darülmuallimat-ı İbtidaiye'den mezun olan ve en az iki sene muallim olarak hizmet edenler sınavsız girebilecek, bunların dışındaki adaylar bu derecede bilgi sahibi olduğunu sınavla ispat ettikleri takdirde mektebe kabul edilecektir. İhzari kısmı için istenilen vasıflara sahip öğrenci bulunmadığı takdirde Darülmuallimat-ı İbtidaiye'nin dördüncü sınıfını tamamlayan öğrenciler sınavsız kabul edileceği gibi müracaat edenlerden bu seviyede bilgi sahibi olanlar sınavla mektebe kabul edilebilecektir. Darülmuallimat'ın Ali kısımlarına alınacak öğrencilerin yaşları 25'i geçmemelidir. Bu kısma hazırlık sınıfında veya Sultani mektebinde öğrenim görmüş olanlar sınavsız kabul edilecek, bu mekteplerden birinden mezun olmayanlar sınavla mektebe kabul edilecektir. Ana Muallime Mektebi'ne ise Darülmuallimat-ı İbtidaiye'nin ikinci sınıfını tamamlayanlar sınavsız kabul edileceği gibi bu seviyede bilgi sahibi olduğunu sınavla kanıtlayanlar da mektebe kabul edilecektir. Bu öğrencilerin yaşları ise 17'den aşağı ve 24'ten yukarı olmamalıdır. Ayrıca kız sultani mektebinde ücretsiz öğrenim gören öğrencilerden 14 yaşını tamamlayanlar, hangi sınıfta olursa olsun Darülmuallimat mektebinin İbtidai kısımlarına nakledilecektir.

Darülmuallimat öğrencileri aldıkları eğitime karşılık mezuniyetlerinde zorunlu görev yapmayı kabul etmekteydi. Bunun içi yatılı veya gündüzlü olarak kabul edilenler, velileri ile birlikte kimsesiz oldukları takdirde şahsen Maarif Nezareti'ne bir taahhütname imzalamaya mecburdu. Bu taahhütname, mezun olduktan sonra Nezaret tarafından tayin edildiği yerde mecburi hizmetini kabul ettiğinin göstergesiydi. Talebenin Nezaret tarafından tayin olacağı vazifeyi kabul etmemesi, eğitim hizmetinden tutuklanma nedeni ile ihraç edilmesi, öğrenimini yarıda bırakması veya sağlık sebepleri haricinde herhangi bir sebepten dolayı ihraç edilmesi durumunda yatılı okuyan talebeden her sene için kırk Osmanlı altını, gündüzlü okuyan talebeden on Osmanlı altını alınacaktı.[31] Fakat 9 Ocak 1921 tarihinde zorunlu hizmetlerini yerine getiremeyenlerden alınan ücrette değişiklik yapılmıştır. Paranın kıymetine göre yatılı talebeden iki yüz, gündüzlü talebeden elli lira alınması kararlaştırılmıştır.[32] Sebebi ise ülkede özellikle taşra mekteplerinde öğretmen ihtiyacı gitgide artmaya başlamıştı. Tahsil edilecek ücret

[31] Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi, BOA. DUİT, 96/43-3, 29B 1337;BOA. ŞD. 231/4, 22 1333.

[32] Seyit Taşer, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi ve Denetimi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış doktora tezi*, 2010, s. 443-44.

ise öğrenciye yapılan masrafın altında olduğundan öğretmen adaylarının bazısı bu parayı verip görev yerlerine gitmiyordu. Bunu engellemek için zorunlu hizmetini yerine getirmeyenlerden daha fazla miktar alınması kararlaştırılmıştır. Bunların haricinde Maarif Nezareti, her sene sonunda öğretmen okullarına devam eden öğrencilerin ahlakları ve başarılarını idare tarafından gönderilen raporlardan takip etmekteydi. Nezaret, uygunsuz davranışta bulunanlar veya başarısız olanlara şahadetname vermeme veya geciktirme hakkına sahipti. [33]

Darülmuallimat mektepleri Nezaret tarafından oluşturulan nizamname veya talimatnamelerdeki kurallara uymaya özen göstermişlerdir. Öğretmen okullarının her bir şubesine alınacak öğrencilerin kabul şartlarında yaş sınırı ve mezuniyet durumları göz önünde bulundurulmuştur. Kurallara aykırı talepler geri çevrilmiştir. Örneğin; Topkapı Sarayı Ocakbaşısı Mahmut Ağa'nın kızı Emine Hanım, Darülmuallimat'ta eğitim görmek istemiş. Emine Hanım rüştiye şahadetnamesi bulunmadığı ve şartları sağlamadığı halde mektebe kayıt olmak için başvuruda bulunmuştur. Ancak şartları sağlamadığı için kaydı yapılmamıştır.[34] Mektep idaresi, bu ve buna benzer durumlarda taviz vermemeye çalışmış, mektebe öğrenci kabulünde son derece titiz davranmışlardır.

ÖĞRENCİ SAYILARI

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin 78. maddesinde Darülmuallimat'ın 50 öğrenci ile eğitim öğretime başlaması kararlaştırılmıştı. Öğrenci olmak isteyen adaylar, 8 Şubat 1870 tarihinde belirlenen heyet önünde imtihan olmuştur. İmtihana 32 kız öğrenci katılmış ve hepsi başarılı bulunmuştur.[35] İmtihanın yapılmasından iki ay sonra 26 Nisan 1870 tarihinde mektep açılmıştır. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde belirtildiği gibi mektep, 50 öğrenci ile eğitim öğretime başlamıştır.[36] Oysa iki ay önce yapılan imtihanlara 32 kız öğrenci katılmış ve hepsi başarılı bulunarak kayıt edilmişti. Bu durum ilk imtihanda yeterli sayının tamamlanamadığını, sayının elliye tamamlanması için ikinci bir imtihanın yapıldığını muhtemel kılmaktadır.[37] Öğrenci sayılarını incelediğimizde eğitim öğretim yılı başlarındaki öğrenci mevcudu ile yılsonundaki mevcut aynı değildir. Mektebe başlayan öğrencilerin önemli bir kısmı eğitimlerini

[33]Seyit Taşer, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi ve Denetimi", s. 443-44.
[34] BOA. MF. MKT, 62/76, 19 Ca 1296.
[35]Afet İnan "Türkiye'de İlk Kız Öğretmen Okulu Darülmuallimat 1870", *Türk Kadını*, C.2, 1966, s. 6; Omay "İlk Kız Öğretmen Okulunun…", s. 55.
[36] BOA. İ. DH. 614/42823, Lef 4, 13 R 1287.
[37] Cemil Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, TTK Yayınları, 2007, s. 13.

tamamlayamamıştır. Bu sebepten dolayı mektepteki öğrenci sayıları ile ilgili verilen bilgilerde farklılıklar bulunmaktadır.

50 öğrenci ile eğitim öğretime başlayan ve ilk iki sene mezun vermeyen Darülmuallimat, 1872-73 öğretim yılında ilk mezunlarını vermiş[38] ve 17[39] kız öğrenciyi mezun edebilmiştir. 1873-1874 eğitim öğretim yılında Darülmuallimat'taki öğrenci sayısını İstanbul Kız Muallim Mektebi adlı eser; son sınıfta 19, ikinci sınıfta 4, üçüncü sınıfta 8, dördüncü sınıfta 15 olmak üzere toplamda 46 olarak kaydetmektedir.[40] Mahmut Cevad, aynı yıl mektepten bulunan öğrenci sayısını 39[41], Erdem ise 31 olarak vermektedir.[42] 1874-1875 eğitim öğretim yılında mektebin son sınıfında 20, ikinci sınıfında 19, üçüncü sınıfında ise 7 öğrenci bulunmaktadır.[43] Ayrıca bu yılda imtihan 27 Ağustos 1875 tarihinde yapılmış, 20 öğrenciden hepsi Dikiş Makinesi sınavına girerken Piyano sınavına 18, Resim sınavına da 8 öğrenci iştirak etmiştir.[44] 1875-1876 eğitim öğretim yılında toplam öğrenci sayısı Mahmud Cevad tarafından 44 olarak kaydedilirken[45] Erdem aynı dönem talebe sayısını 62 vermiştir.[46] 1876-1877 eğitim öğretim yılında ise Darülmuallimat'ın son sınıfında 9, ikinci sınıfında 7, birinci sınıfında 6 olmak üzere toplamda 22 öğrenci bulunmaktadır.[47] 1877-1878 yıllarında ülkede yaşanan Osmanlı-Rus Savaşı ve olumsuz şartlar devletin tüm alanlarında etkisini hissettirmiştir. Savaş ile birlikte Rus işgaline uğrayan Osmanlı topraklarından İstanbul'a gelen yoğun göçlerden dolayı eğitimde aksaklıklar yaşanmış ve bazı mekteplerde eğitim kesintiye uğramıştır.[48] Darülmuallimat da bu mekteplerden biri olup bu ders yılındaki öğrenci sayısı 37

[38] BOA. İ. DH. 614/42823, Lef 4, 13 R 1287.

[39] *İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 6-7; Omay "İlk Kız Öğretmen Okulunun Kuruluşu", s.57; M. Cevad ise mezun sayısını 18 vermiştir (*Maarif-i Umumiye Nezareti…*, s. 113).

[40] *İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 10.

[41] M. Cevad, *Maarif-i Umumiye Nezareti…,* s. 113.

[42] Y. Tümer Erdem, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Kızların Eğitimi,* TTK Yayınları, 2013, s. 326.

[43] *İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 10.

[44] *İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 10; Eserde Mezuniyet sınıfının en küçük yaş sınırı 12, en büyük yaş sınırı 18, ikinci sınıfın en küçük yaş sınırı 11 en büyük 35, üçüncü sınıfın en küçük yaş sınırı 14 en büyük 17 olarak vermiştir. Ancak mektebin ilk açılacağı yıl verilen ilanda başvuru yapacak öğrencilerin 15 yaşından aşağı, 35 yaşından yukarı olmaması gerektiği üzerinde durulmuştu. *İstanbul Kız Muallim Mektebi* adlı eser, bu yaş sınırlandırılmasına uyulmadığı bizlere göstermiştir.

[45] M. Cevad, *Maarif-i Umumiye Nezareti…,* s. 113.

[46] Erdem, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e…,* s. 326.

[47] *İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 11.

[48]Cemil Öztürk, *Türkiye'de Dünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul 1998, s.37; Mustafa Şanal, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kız Öğretmen Okulunun (Darülmuallimat) Kuruluşu, Okutulan Dersler ve Kapatılışı (1870–1924)", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM),* S. 26, 2011 ss.241.

olmuştur. Bir sonraki eğitim öğretim yılı itibariyle Darülmuallimat iki sene kapalı kalmış ve öğrencileri dağıtılmıştır. 1881-1882 eğitim öğretim yılında mektep tekrar eğitime devam etme kararı almış. Fakat mektep iki yıl kapalı kaldığından, öğrencileri dağıtıldığından mektebe ilk kayıt olanlar, birinci sınıftan okumaya başlamışlardır. Bu dönemden itibaren Darülmuallimat'taki öğrenci sayılarında önemli bir artış olmuş ve 129 öğrenci mektepte eğitim öğretim görmeye başlamıştır.[49] Mektepte öğrenci sayıları artmasına rağmen mezun sayılarında bir istikrar söz konusu olmamış, sürekli değişiklikler yaşanmıştır. Ülkede açılan kız mekteplerinin kadın öğretmen beklediği bir dönemde eğitim gören öğrenci sayıları ve mezun sayıları, maalesef ülke ihtiyacı karşılamaya yetmemiştir. 1882-1902 yılları arasında Darülmuallimat'ta eğitim öğretim gören öğrencilerin sayıları aşağıdaki gibidir; [50]

Tablo 1

Darülmuallimat'ta Eğitim Öğretim Gören Öğrenci Sayıları (1882-1902)

Eğitim Öğretim Yılı	Toplam
1882-1883	219
1883-1884	143
1885-1886	16[51]
1886-1887	128
1894-1895	284
1897-1898	387
1898-1899	517
1899-1900	560
1900-1901	350
1901-1902	425
1902-1903	417
1903-1904	442
1904-1905	457
1905-1906	508
1907-1908	45[52]
1908-1909	10[53]

[49]Öztürk, *Atatürk Devri…,* s. 13, Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, s.676; Öztürk, *Atatürk Devri…,* s. 13; Erdem, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e…*, s.326.

[50]Maarif Salnamesi, sene 1316, 1317, 1318, 1321; Devlet Salnamesi, sene 1300, 1303; *İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 12, 34-40; Erdem, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e…,* s. 326.

[51] Devlet Salnamesi, sene 1303, s. 324-25.

[52] BOA. MF. İST. 45/ 46, 27 Ra 1337; 1907-1908 ders yılı sınıf mevcudu *İstanbul Kız Muallim Mektebi* adlı eser Aliye kısmında 134, Rüştiye kısmında 133, İbtidai kısımda 156 toplamda 423 talebe bulunduğunu kaydetmiştir. *İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 12, 34-40.

[53] Darülmuallimat'ın Aliye kısmında son sınıfta bulunan 41 öğrenciden 12'si sınıf tekrarına (ipka) 17'si ise ikmale (günümüzde bütünleme) kalmıştır. Yine Aliye kısmın ikinci sınıfında 41 öğrenciden 20'si sınıf tekrarı, 11'i ikmale kalmış ve 45 mevcutlu birinci sınıf öğrencilerinde 30'u

Tabloya bakıldığında mektepte bulunan öğrenci sayısı yıllara göre önemli farlılıklar göstermiştir. İlk yıllar daha az olan öğrenci sayıları zamanla artmıştır. Fakat yılları incelediğimizde yılın başında kaydolan öğrenci sayısı ile mezun sınıfın öğrenci sayısı kıyaslandığında ciddi oranda düşüşün yaşandığı görülmektedir. Bu durumun sebebinin ise kaydolan öğrencilerin maddi durumlarının yeterli olmaması, çalışmak zorunda olmaları, ikamet edecek yerlerin bulunmaması vb nedenlerden dolayı eğitimlerini yarıda bırakmaları veya başka bir mektebe geçmiş olmaları muhtemeldir.

Darülmuallimat'ta yılda 30-40 arasında olan mezun sayıları, ülkedeki kadın öğretmen ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmıştır. Mezunlarının çoğu öncelikle İstanbul'daki kadın öğretmen ihtiyacını karşılamada kullanılmış, çok azı taşrada görevlendirilmiştir. Taşradan gelip gündüzlü olarak Darülmuallimat'a kaydolan öğrencilerin eğitimlerini tamamlamaları ise çok daha zor olmuştur. Kalacak yer sıkıntısı ve maddi yetersizliklerden dolayı zamanla taşradan Darülmuallimat'a gelen öğrenci sayısı azalmıştır.[54] Bu durumlara son vermeyi, daha fazla sayıda kadın öğretmen yetiştirmeyi ve taşranın da öğretmen ihtiyacını karşılamayı amaçlayan dönemin Maarif Nazırı Emrullah Efendi, yatılı Darülmuallimat'ı açmaya karar vermiştir.[55] Darülmuallimat, 1910-1911 yılında gündüzlü olarak 94 öğrenciye son kez eğitim vermiş bu yıldan sonra Leyli (yatılı) Darülmuallimat şeklinde yeniden yapılandırılmıştır. Böylece 1873 yılında ilk mezun veren (gündüzlü) Darülmuallimat, 38 yılda 731[56] kadın öğretmen yetiştirerek kız rüştiyelerinde istihdamını sağlamıştır.

Leyli Darülmuallimat, 1910-1911 yılında Leyli (yatılı) Kız Sanayi bünyesinde açılarak 65 öğrenci kabul etmiştir.[57] 1911-1912 yılında Leyli Kız Sanayi Mektebi kapatılarak öğrencileri Leyli Darülmuallimat'a devredilmiştir. Aynı yıl mektebe 89 yeni öğrenci kaydı yapılmış ve yılsonunda mektebin mevcudu 142'ye yükselmiştir.[58] 25 talebe şahadetname alarak Leyli Darülmuallimat'tan mezun olmuştur.[59] Böylelikle taşradan gelen kız çocuklarının Darülmuallimat'ta öğrenim görmeleri sağlanmıştır.

---

sınıf tekrarı, 2'si ise ikmale kalmıştır. Erdem, bu eğitim öğretim yılı başlarında 64'ü şehirden 43'ü de taşradan gelen toplam 107 kişinin bulunduğunu yılsonunda ise bu sayının 82'ye yükseldiğini ifade etmiştir. Erdem, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e…,* s. 326-28.

[54] Memet Yetişgin ve Sevim Ceylan Dumanoğlu, "Darülmuallimat Mezunarı ve İstihdamı", *Cappadocia Journal of History and Socıal Sciences,* S. 9, ss. 493-509

[55] Ergün, *II. Meşrutiyet Devrinde…,* s. 439; Hamza Altın, "Osmanlı Eğitim Tarihinde Darümuallimat (Açılışı ve Gelişim Süreci)", *Akademik Matbuat*, Kasım 2017, C.1/1, s. 28.

[56] *İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 42.

[57] *İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 42.

[58] BOA. MF. ALY, 87/46-31, 2 Ra 1334.

[59] *İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 43,48.

1913 Eylül ayında Leyli Darülmuallimat için *Takvimi Vekayi*'de ilan verilmiştir. İlanda; Darülmuallimat'a 13'ü inas rüştiye ve ibtidaiye, 6'sı inas idadisinden olmak üzere toplamda 19 öğrencinin İstanbul'dan, 9 öğrencinin ise vilayetlerden alınacağı belirtiliyordu. Bunların da 13 yaşından küçük, 16 yaşından büyük olmaması isteniyordu. İstanbul'dan 300 kişi mektebe kaydolmak için başvuruda bulunmuştur. Bu sayı, beklenenden oldukça fazla olup kız çocuklarının eğitim almak için istekli olduklarının önemli bir göstergesidir. Ayrıca 28 kişinin alınacağı mektebe 300 kişinin başvurması pek çok tartışmalara ve eleştirilere neden oldu. Konu ile ilgili yazılan yazılarda, bir yandan halkın, kız çocuklarının eğitimine verdiği önemin artmasına sevinilirken diğer yandan da eğitim almak isteyen kişilerin çaresizlikleri dile getirilmiştir. Kayıt günü Darülmuallimat'ın adeta bir mahşer yeri olduğu vurgulanarak bu denli istekli olan kız çocuklarının eğitimlerinin karşılanması gerektiği ile ilgili yazılar yazılmıştır. Bu talep yoğunluğu dönemin İttihatçı politikalarının kadına verdiği önemden, halkın modern eğitimi benimsemesinden ve savaşın doğurduğu iktisadi zorluklardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Şiddetli savaşların yaşandığı bu yıllarda aileler çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiş, kızlarını Darülmuallimat'a kaydettirmekle hayatlarını kurtardıklarını düşünmüşlerdi.[60]

Yatılıya çevrilen İstanbul Darülmuallimat'ının vilayetlerde gün geçtikçe artan kadın öğretmen ihtiyacını karşılayamaması üzerine 1913 yılında yayınlanan Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati ile bazı vilayetlerde kız öğretmen yetiştiren okulların açılması düşünülmüştür. Yapılan çalışmalar neticesinde vilayetlerdeki kız ibtidai okullarına öğretmen yetiştirmek için Vilayet Tedrisat-ı İbtidaiye Meclisleri'nin kararı ve Maarif Nezareti'nin onayı ile gerekli görülen yerlere gündüzlü veya yatılı darülmuallimatların açılması kararlaştırılmıştır.[61] Bu tarihten itibaren İstanbul'da bulunan Darülmuallimat, ülke genelinde açılmaya başlanmıştır.

1914 yılında Darülmuallimat içerisinde ilk resmi Ana Mektep ve bu okula öğretmen yetiştirmek için yine Darülmuallimat'a bağlı bir de Ana Muallime Mektebi açılmıştır. 42 öğrenci ile öğretime başlayan bu okul, bir yıl sonra, Türkiye'nin ilk anaokulu öğretmenleri olan 34 kişiyi mezun etmiştir.[62]1914-1924 yıllarında Darülmuallimat'taki öğrenci sayısı aşağıdaki gibidir;

[60]Habibe Leman, "Maarif Nezaretinin Dikkatine", *Kadınlar Dünyası,* nr.100-111, 28 Eylül 1329, s. 7-8; Süphan Kırmızıaltın, "Gender, Education and Modernization: Women School Teachers in the Late Ottoman Empire", *The University of Texas at Austin, Yayınlanmamış doktora* tezi, s. 74-75.

[61] *Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati* , 1329; Erdem, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e* …, s. 293

[62] *İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 49.

Tablo 2

1914-1924 Yıllarında Darülmuallimat'taki Öğrenci Sayısı

Eğitim Öğretim Yılı	Öğrenci Sayıları
1914-1915	467[63]
1915-1916	735[64]
1916-1917	1079[65]
1917-1918[66]	1163[67]
1918-1919	727[68]
1919-1920	694[69]
1920-1921	571[70]
1921-1922	473[71]

[63] Bu öğrencilerin 257'si yatılı 168'i gündüzlü olup 42'si ise Ana Muallime Mektebi'nde eğitim görmektedir (*İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 45-65).

[64] Bu öğrencilerin 292'si Tatbikat kısmında, 353'ü Darülmuallimat kısmında, 81'i Ana Muallim Mektebi'nde 9'u ise Darülmuallimat bünyesinde açılan İnas Darülfünun'da eğitim öğretim görmektedir (*İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 45-65).

[65] Bu öğrencilerin 306'sı Tatbikat kısmında (102 yatılı, 204 gündüzlü), 519'u Darülmuallimat kısmında (472 yatılı, 47 gündüzlü), 254'ü ise Ana Muallime Mektebi'nde (229 yatılı 25 gündüzlü) eğitim görmektedir (*İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s. 45-65).

[66] 1915 yılında Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi ile açılan İhzari kısmın 1916-1917 eğitim öğretim yılında öğrenci kaynağını İbtidai kısım 4. sınıf öğrencilerinden seçilen 15 kişi oluşturmuştur. 1917-1918 ders yılında ise seçilen bu 15 kız öğrenciden biri hastalandığı için mektebe devam edememiş, 14 öğrenci İhzari ikinci sınıfa devam edebilmiştir. Fakat kısa süre içerisinde İhzari kısım kapatılmıştır (*İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 67-68).

[67] Bunlardan 744 kişi İhzari ve İbtidai kısımlarda, 314 kişi Tatbikat kısmında, 75 kişi Ana Muallime Mektebi kısmında eğitim görmektedir (BOA. MF. ALY, 134/92, 11 Ş 1337). İstanbul Kız Muallim Mektebi isimli eser ise bu eğitim-öğretim yılında mektepte 722 yatılı 283 gündüzlü olmak üzere toplamda 1005 öğrencinin bulunduğunu kaydetmiştir (*İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 45-65).

[68] Bunlardan 14'ü İhzari kısımda, 439'u Darülmuallimat-ı İbtidai kısımda, 24'ü Ana Muallime kısmında, 250'si ise Tatbikat kısmında bulunmaktadır (BOA. MF. ALY. 154/38, 1339). *İstanbul Kız Muallim Mektebi* adlı eserde ise bu sayısı 539 yatılı 236 gündüzlü olmak üzere toplamda 775 kişi olarak kaydedilmiştir (*İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 45-65).

[69] Bu eğitim öğretim yılının öğrenci sayılarında farklılıklar görülmektedir. *İstanbul Kız Muallim Mektebi* adlı eserde ve incelenen bir arşiv belgesinde bu yıl Tatbikat kısmında 161, Darülmuallimat kısmında 533 (454 yatılı, 79 gündüzlü) olmak üzere toplamda 694 öğrenci bulunurken (*İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 67-68; BOA. MF. ALY. 1647 /22, 4 R 1340), bir başka arşiv belgesinde 527'si Darülmuallimat kısmında, 172'si Tatbikat kısmında olmak üzere toplamda 699 öğrencinin bulunduğu kaydedilmiştir (BOA. MF. ALY. 154/42, 19 R 1339).

[70]Bu öğrencilerin 218'i Tatbikat kısmında (87 yatılı,131 gündüzlü), 341'i Darülmuallimat kısmında 12'si ise Darülmuallimat'ın Alî kısmında bulunmaktadır (BOA. MF. İST. 59/52, 17 S 1340; BOA. MF. ALY., 164/ 22, 4 R 1340).

[71] Bu eğitim öğretim yılında Tatbikat kısma yatılı öğrenci alımı durdurulmuş, Darülmuallimat kısmında ise yatılı olarak 239 öğrenci bulunmaktadır. Son sınıf 34 ve 42 mevcutlu iki şubeden oluşmuş, diğer sınıflar ise 46, 37, 29 ve birinci sınıf 23'er kişilik iki şubeden oluşmuştur (*İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s.72- 73; mektepte eğitim alan öğrencilerin fotoğrafı ekte sunulmuştur.

1922-1923	387[72]
1923-1924	435[73]

Tabloya bakıldığında Birinci Dünya Savaşı sırasında İstanbul Darülmuallimat'a kaydolan öğrenci sayılarının azalması beklenirken arttığı görülmektedir. Taşrada açılan darülmuallimatlarda ise aynı durum söz konusu değildir. Taşrada işgal edilen yerlerdeki mektep binaları işgalci güçler tarafından başka amaçlar için kullanılmış, belirlenen öğrenci kontenjanına uyulamamış hatta mektebe öğrenci alınamadığı dönemler dahi olmuştur.[74] Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçlandığı yıllarda ise Darülmuallimat'ın işleyişi neredeyse durmuş özellikle de öğrenci sayılarında ciddi düşüşler yaşanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Milli Mücadele'nin başlaması ile askeri olarak verilen mücadele eğitim kurumlarını da etkilemiştir. Düzenlenmesi ve eksikliklerinin giderilmesi beklenilen öğretmen okullarında aksaklıklar yaşanmaya devam etmiştir. Ülkenin mali durumunun kötüye gitmesi ile idari ve öğretmen kadrolarında azalmalar olmuştur. Bazı öğretmen okulları ihtiyaçlara cevap veremez duruma gelmiştir.[75] İstanbul'daki Darülmuallimat'ın bazı dönemlerde artan öğrenci sayıları karşısında mevcut yatakhanenin ve yemekhanenin ihtiyaçları karşılayamadığı görülmüştür. Eğitimin devamlılığında sorunlar oluşturan bu durumu çözmek için Darülmuallimat'ta yatılı kalan öğrencilerden İstanbul'da ailesi ve akrabası bulunanları onların yanlarında kalmasını sağlayarak gündüzlü eğitime geçmek istenmiştir. İstanbul'da ailesi ve akrabası bulunmayıp taşradan gelenlerin ve maddi durumu olmayan öğrencilerin yatılı kalması kararlaştırılmıştır.[76]

Yatılıdan gündüzlüye dönüştürülmesi sonucu Tatbikat kısmında yatılı bulunan on talebe Darüleytam'a verilerek Darüleytam'dan sağlıklı, muallimliğe uygun on talebe alınması istenmiştir. Bu bağlamda 21 Temmuz 1921 tarihinde yapılan imtihanlar sonucunda Validebağı ve Çağlayan Darüleytamları talebelerinden başarılı bulunan on kişi Darülmuallimat'a alınmıştır.[77] Alınan bu öğrenciler, mektebe gündüzlü devam etmişlerdir. Ayrıca Ağustos 1921 tarihli yazı ile mektebin durumu açıklığa kavuşturulmuş ve mevcut ekonomik sıkıntılardan dolayı mektebin yatılı olarak devam edemeyeceği, bu yıl mektebe

[72] Bu öğrencilerden 210'u Darülmuallimat kısmında (184 yatılı, 26 gündüzlü) 177'si ise Tatbikat kısmında bulunmaktadır (*İstanbul Kız Muallim Mektebi,* s 75).
[73] Erdem, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e…,* s. 332-333.
[74] BOA. DH. UMVM. 67/7, 9 Ra 1334.
[75] Yetişgin ve Dumanoğlu, "Darülmuallimat Mezunarı ve İstihdamı"…, *ss.* 501
[76] BOA. MF. ALY. 171/ 11, 11 M. 1341; BOA. MF. ALY. 102/41, 22 R 1335.
[77] BOA. MF. ALY. 159/47-1, 25 Z 1339.

öğrenci dahi kabul edilemeyeceği, şimdilik mektebin sadece gündüzlü olacağı, ailesi, akrabası olanlar onların yanlarına gönderileceği, taşralı olup İstanbul'da kalacak yerleri olmadığını iddia eden ve memleketlerine dönmek isteyen talebelerin masraflarının karşılanarak memleketlerine gönderileceği kararlaştırılmıştır.[78]

1922-1923 yılında Milli Mücadele'nin başarılı olması ile memlekette köklü değişiklikler yaşanmış, eğitim kurumları teşkilat yapısı ve öğrenci sayıları ile tekrar ele alınmıştır. Bu yıl ülkede bulunan tüm leyli ve parasız öğrenci alımına ara verilirken Darülmuallimin ve Darülmuallimat-ı Aliye'ye ücreti karşılığında leyli öğrenci kabulüne karar verilmiştir.[79]

Netice itbariyle Darülmuallimat'ın öğrenci sayılarındaki artış ile mezun sayılarındaki artış paralel olmamıştır. 1910-1911 eğitim öğretim yılına kadar gündüzlü eğitim veren Darülmuallimat'tan ortalama her yıl 20 öğrenci mezun olmuştur. Bu rakam, ülkede sayıları gittikçe artan kız mektepleri için yeterli değildi. Daha fazla mezun vermek ve bu mezunların taşrada da istihdamını sağlamak için Darülmuallimat yatılı hale gelmiştir. Bunun sonucunda öğrenci sayıları artmış ancak mezun sayılarında beklenen artış olmamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıllarda mektebin öğrenci sayılarında ve mezun sayısında düşüşler beklenirken tam tersi bir durum yaşanmış ve sayılar artmaya başlamıştır. Ancak savaş sonunca bu sayılar tekrar düşmüştür. Ayrıca bünyesinde açılan Ana Muallim Mektebi'nin de son eğitim öğretim yılı olmuştur. Toplamda 370 mezun veren bu mektebin 1919 yılında kapatılmasına karar verilmiştir.[80]

ÖĞRENCİLER İLE İLGİLİ DURUMLAR

Ders-Tatil Dönemleri

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde Darülmuallimat'ın eğitim öğretim zamanları Eylül-Mayıs olarak belirtilmiş ise de 29 Temmuz 1895 yılında yayınlanan *Darülmuallimat ile İhtiyat Kısmına Mahsus Talimatname* ile mektebin açılış kapanış tarihleri, tatil dönemleri daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Talimatnameye göre[81], mektebe kayıt işlemleri, 20 Temmuz-15 Ağustos tarihleri arasında tamamlanacaktır. 16 Eylül'de mektep açılacaktır. Yine Talimatnameye göre mektepte umumi tatil, Ağustos'un başından 22'sine kadar geçen sürede yapılacaktır. Derslerin haftada altı gün işlendiği mektepte hafta tatili

[78] BOA. MF. ALY. 159/59, 1 Z 1339.
[79] BOA. MF. ALY. 170/43 6 M 1341.
[80] Cemil Öztürk, "Darülmuallimat", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 8, s. 550-551.
[81] Maarif Salnamesi, sene 1317, s. 320-335; *İstanbul Kız Muallim Mektebi*, s. 16-30.

ise Cuma günü idi. Kandil akşamları normal vakitlerinden iki saat önce, Ramazanın ilk günü, Ramazanın 25. gününden Şevvalin birinci haftasının sonuna kadar, Zilhiccenin 8'inden 5'ine kadar mektep tatil olacaktır. Ayrıca Padişah çocuklarının doğumları ve Padişahların tahta çıkış törenlerinde de mektep tatil edilecektir.

Maarif Nezareti tarafından 1912 yılında yayınlanan *Darülmuallimat Talimatnamesi*'nde mektebin açılış kapanış tarihleri, imtihan tarihleri bir kez daha ele alınmıştır. Talimatnameye göre; eğitim, her yıl Mayıs ayında tamamlanacak ve Haziran ayında sınavlara başlanılacaktır. Mektep, Temmuz ayının ortasında sınav işlerinin tamamlanmasıyla Ağustos ayının sonuna kadar tatil edilecektir. Eylül ayının ilk haftasında mektep tekrar açılacak ve bitirme imtihanları yapılacaktır. Yeni eğitim öğretim dönemine 16 Eylül itibariyle başlanılacaktır. Mektebin kayıt tarihi ayrıca gazetede ilan edilecektir. Bitirme imtihanlarına girmeyen öğrencilerin, 16 Eylül'de mektepte olması gerekmektedir. Bitirme sınavlarına girecek olan öğrenciler ise Eylül ayının ilk günü mektepte bulunmak zorundadır. [82]

Devam-Devamsızlık Durumu

Darülmuallimat'ta eğitimde aksaklıklara neden olmamak, eğitimi düzenli bir şekilde yürütmek için öğrencilerin ve muallimlerin derslere devamlarına dikkat edilmiştir. 1912 *Darülmuallimat Talimatnamesi* doğrultusunda her yıl Aralık, Mart ve Haziran aylarında düzenli olarak mektepteki eğitim öğretim ile ilgili cetvel düzenlenmiştir. Eğitim öğretimin işleyişi hakkında bilgilerin bulunduğu bu cetvelde öğretmenlerin gelmediği dersler, gelmeyen talebeler ve sınıf mevcudu kayıt altına alınmıştır.[83] Kısacası Darülmuallimat'ta öğrencilerin ve öğretmenlerin devam-devamsızlıkları ile ilgili kayıtlar düzenli bir şekilde tutulmuştur. 8 Ocak 1898 tarihinde Darülmuallimat'ta oluşturulan ders imza cetveli örneği ise aşağıdaki gibidir; [84]

Tablo 3

Darülmuallimat Ders İmza Cetveli Örneği (1898)

Sınıf	Muallimin İsmi	İmza Yeri	Açıklama	Gelmeyen Talebelerin Numaraları
3	Süleyman Efendi	-	Nakış ile meşgul olmuştur	

[82] Maarifi Umumiye Nezareti, *Darülmuallimat Talimatnamesi*, Matbaai Amire, 1328; S. Taşer "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e …", s. 236.
[83] *Darülmuallimat Talimatnamesi,* İstanbul, 1328.
[84] BOA. MF. İST. 1/133, 14 Ş 1315; S. Taşer "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e …", s. 236-38.

2	Galib Efendi	-	Şube dersleri ile meşgul olmuştur
1	Latif Efendi	İmza atılmıştır	
		Şubeler	
6	Hilmi Efendi	Talebeler tarafından imza	
5	Mustafa Efendi	"	
4	Hatice Hanım	"	
3	Maide Hanım	"	
2	Halime Hanım	"	
1	Latife Hanım	"	

Her derste bulunmaları lazım gelen

Mualimler			**Talebeler**					
Muallimin ismi	**İmza Yeri**	**Açıklama**	**Mevcut**	**Gelmeyen**	**Mezun**	**Hasta**	**Toplam**	**Sınıf**
Sadiye Hanım			13	7			20	3
Hatice Hanım			12	17			29	2
Hayriye Hanım	İmza atılmıştır	Ders jurnalini imza ettirmiştir	22	24			46	1
Fatma Hanım			47	48			95	Toplam
Naciye Hanım			11	8			19	6
Makbule Hanım	İmza atmıştır		14	27			41	5
Leman Hanım	İmza atmıştır		19	28			47	4
			7	24			31	3
			12	28			40	2
			27	83			110	1
			90	198			288	Toplam
			137	246			383	Genel Toplam

Tablo 3'te Darülmuallimat'ta 1898 yılında toplam 383 talebenin öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca cetvelde 1898 yılında 3 sınıf 6 şubeden ibaret olan Darülmuallimat'ta gelmeyen öğrenci sayısı gelen öğrenci sayısından fazla olması dikkat çekmektedir.

Öğretmen okulları için yayınlanan talimatnamede öğrencilerin devamsızlıkları üzerinde özellikle durulmuştur. Talimatnamede eğitim süresinin 1/3 kadar devamsızlık yapan öğrenci, sözlü sınava kesinlikle kabul edilemezdi.[85]

[85] BOA. MF. MKT. 1131/39, 3 C 1327; Madde 116.

Ancak açık bir şekilde belirtilen bu kuralın bazı dönemlerde ve durumlarda uygulanmadığı olmuştur. Özellikle 1916 yılında yapılan sınavlarda devamsızlıktan dolayı sınava girmemesi gereken öğrencilerin sadece bu yıl sınava girmelerine izin verilmiş ve bu kural 1916 yılında göz ardı edilmiştir.[86] Kural ihlalinin bu yıl sadece bir defaya mahsus olduğu özellikle söylense de 1917 yılında da yılsonu sınavlarında bu devamsızlık kuralına uyulmamıştır.[87] Böylelikle öğrencilerin mağdur olmaması için bir seneye mahsus olarak yapılan uygulama daha sonraki yıllar için örnek teşkil etmiştir.

Kıyafet Uygulaması

Darülmuallimat için yayınlanan ilk talimatnameler ve nizamnamelerde eğitim gören kızların kıyafetleri hakkında bilgiler bulunmayıp sadece öğrencilerin kıyafetlerine dikkat etmeleri vurgulanmıştır. 1912 Darülmuallimat Talimatnamesi'nde ise kız öğrencilerin okul içerisinde yeldirme[88] ve başörtüsü giymeleri belirtilmiştir.[89] Tam olarak tasvir edilmese de ek 2'de sunulan fotoğraf, kız öğrencilerin nasıl giyindikleri hakkında bilgi vermektedir. Kızların mektepte siyah uzun bir elbise giydiklerini ve siyah kalın başörtü taktıkları görülmektedir.

1915 yılında ayayınlanan talimatnamede Müdür ve muallimlerin görev, sorumlulukları belirlenirken öğrencilerin kılık kıyafetlerine dikkat etmeleri, hal ve hareketlerini kontrol etmeleri istenmiştir. Hatta uygun giyinmeyenlerin uyarılması veya gerekli işlemlerin yapılması istenmiştir.[90] Darülmuallimat'ta öğrenci olan Belkıs Hanım'a ait birkaç anı öğrencilerin kıyafetleri ve idarenin bu konudaki hassasiyetinin anlaşılması açısından anlatılmaya değerdir; Belkıs Hanım anısında; "Başımıza kalın başörtüler bağlıyorduk ve çenemizden topuklarımıza dek uzanan siyah entariler giyiyorduk (…) Başörtünüzün bir ucu kazara başınızdan azıcık kaymaya görsün, o saat disiplin kuruluna verilirdiniz. Işıkta perdeler açıkken pencere önünde bulunan kızlar, hemen müdire hanımın huzuruna çıkarılırdı. Sakın sizi kalkık peçe ile sokakta görmesinler, çünkü bu davranış size sert bir cezaya mal olacaktır" şeklinde aktarmıştır.[91]

Mektep gündüzlü iken öğrencilere kıyafet dağıtılmamış, evlerinden getirdikleri eski elbiseler tamir edilerek kullanılmıştır. 1910-1911 ders yılında yatılı Darülmuallimat'ın açılmasıyla öğrencilerin giysileri için bütçeden 60000

[86] BOA. MF. ALY. 92/122, 8 Ş 1334.
[87] BOA. MF. ALY. 148/2-13.
[88] Kadınların çarşaf yerine kullandıkları, başörtüsü ile birlikte giyilen hafif üstlük.
[89] *Darülmuallimat Talimatnamesi*, İstanbul, 1328; BOA. MF. 38/26, 15 R 1331.
[90] *Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi*, Madde 36
[91] Bernand Caporal, *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I (1919-1970)*, (Ercan Eyüboğlu Çev.), Cumhuriyet Yayınları, 1999,s . 32.

kuruş ayrılmıştır. Öğrenciler için yazlık ve kışlık olarak kıyafet alınması kararlaştırılmıştır.[92]

1912 yılında yayınlanan talimatnamede talebelerin bir sene içerisinde kullanacakları kıyafetlerin okul idaresi tarafından karşılanması belirtilmiştir. Talebenin giyecekleri için alınan kumaşlar, mektebin Dikiş Nakış muallimine teslim edilmiş mallim, talebelerle birlikte giyecekleri kıyafetleri dikmiştir. Talebelerin çamaşırları ise çamaşırhanede yıkanmıştır. Çamaşırlar, depo memuresine verilerek depo memuresi çamaşırların üzerine öğrencinin numarasını yazarak çamaşırhaneye teslim etmiştir.[93] 1913 yılında alınan bir kararla Darülmuallimat'ta kıyafet yardımı sadece öğrenciye değil hademeye de yapılması kararlaştırılmıştır. Öğrencilere verilen kıyafet bütçesinden hademelere de pay ayrılmıştır.[94] 1912-1913 yılında Darülmuallimat talebelerine bir sene süresince verilecek kıyafet ve eşyalar şu şekilde belirlenmiştir; [95]

Tablo 4
Darülmuallimat Talebelerine Verilen Kıyafet ve Eşyalar

Çift	Adedi	Çeşidi	Açıklama
1		İskarpin	
1		Potin	
1		Lastik	
3		Terlik	Kışlık, yazlık ve jimnastik için
	4	Gömlek	
	4	Don	
6		Çorap	3'ü yazlık, 3'ü kışlık
2		Eldiven	
	2	Mendil	
	5	Havlu	3'ü yüz, 2'si ayak için
	1	Çarşaf	
	2	Yeldirme	
	2	Başörtüsü	
	2	Bluz	1 yazlık, 1 kışlık
	2	Palto	
	1	Fanile	
	2	Kemer	
	1	Çorap bağı	Lastikli
		Amerikan bezi elbiselik	10 arşın
	1	Tarak	
	2	Diş fırçası	
	1	Elbise Fırçası	

[92] BOA. MF. ALY. 34/68, 23 M 1331; Taşer, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme…", s.53.
[93] BOA. MF. ALY. 38/26, 15 R 1331.
[94] BOA. MF. ALY. 52/13, 3 M 1332.
[95] *Darülmuallimat Talimatnamesi*, 1328; BOA. MF. 38/26, 15 R 1331; BOA. MF. ALY. 34/68, 23 M 1331.

	1	Eteklik	
	1	Baş tarağı	Üç parçadan oluşmaktadır
1		Terlik	
	1	Yeldirme	
	2	Başörtüsü	
	2	Önlük	

1916 yılında yayınlanan Darülmuallimin ve Darülmuallimat-ı İbtidaiye Talimatnamesi'nde yatılı kalan öğrencilerin elbise, önlük, çamaşır ve ayakkabı vs. gibi ihtiyaçlarının okul tarafından karşılanması belirtilmiştir.[96]

Öğrencilerin Tutum ve Davranışları

Öğretmen okullarında özellikle de Darülmuallimat'ta kız öğrencilerin davranışlarına dikkat etmeleri sık sık ele alınmıştır. Gerek idare gerek öğretmenlerin bu konu üzerine özellikle durmaları, öğrencileri uyarmaları istenmiştir.

1915 yılında yayınlanan Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi'ne göre öğrencilerin hal ve hareketleri yılsonunda düzenlenen cetveller ile Maarif Nezareti tarafından takip edilmiştir. Nezaret, hal ve hareketlerini uygun görmediği öğrencilere şahadetname vermemek veya bunu ertelemek hakkına sahip olmuştur.[97] Müdür, sadece okulda değil okul dışında da kızların hal ve hareketlerine dikkat etmeleri konusunda uyarılarda bulunmak ve gerektiğinde gerekli işlemleri başlatmakla sorumlu tutulmuştur. Öğrencilerin tutum ve davranışları konusunda oldukça titiz davranan Müdür, muallimlere de bu konuda sık sık hatırlatma yapmıştır. [98]

Darülmuallimat öğrencileri, mektebi temsilen toplumda dikkatle izlenmekteydi. Bu sebepten öğrenciler, mektep dışında da hal ve hareketlerine dikkat etmek zorunda idi. Nezaret ise toplumun kız çocuklarının eğitimde ne kadar hassas olduğunu bildiği için öğrencilerin olumsuz tutum ve davranışlarına engel olmaya çalışıyor, halkın Darülmuallimat veya buraya gönderilen kız öğrenciler hakkında olumsuz düşüncelere kapılmasını istemiyordu. Nitekim yaşanacak olumsuz durumlar, halkın kız çocuklarını Darülmuallimat'a göndermemesine neden olacağı gibi gönderenlerin de kızlarını mektepten almalarına sebep olabilirdi. Örneğin 1916 yılına ait bir belgede bazı Darülmuallimat talebelerinin tramvay ve sokaklarda tesettürlerine dikkat etmedikleri dile getirilmiş. Nezaret tarafından Darülmuallimat Müdürlüğüne yazılan yazıda kız öğrencilerin kılık kıyafetlerine, hal ve hareketlerine dikkat

[96] *Darülmuallimin ve Darülmuallimat-ı İbtidaiye Talimatnamesi*, Madde 136.
[97] *Darülmuallimin ve Darülmuallimat-ı İbtidaiye Talimatnamesi* Madde 36.
[98] *Darülmuallimin ve Darülmuallimat-ı İbtidaiye Talimatnamesi*

etmeleri istenmiş ve idare tarafından bu öğrencilere gerekli uyarıların yapılması belirtilmiştir.[99] Yine başka bir belgede de Darülmuallimat öğrencilerinin uygunsuz halleri dile getirilerek bu konuda alınması gereken önlemler sıralanmıştır.[100]

Uygunsuz hal ve hareketlerde bulunan ve yapılan uyarıları dikkate almayan öğrenciler, münasebetsiz hareketlerinden dolayı mektepten çıkarılmıştır.[101] Mektepten çıkarma işlemi ise müdür, müdire ve iki muallimeden oluşan komisyonun gerekli işlemleri ve soruşturmayı yapması ile başlamıştır. Düzenlenen soruşturma sonucu öğrencinin ihracına karar verildiği takdirde durum velisine bildirilmiştir. [102]

Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

Darülmuallimat'ta II. Meşrutiyet döneminden öğrenciler için sosyal ve kültürel pek çok faaliyet düzenlenmiştir. Mektepte konferanslar yapılmış, dergi ve kitap çıkarılmış, belirli günlerde seminerler ve müsamereler düzenlenmiş, sergiler açılmıştır.

Mektep öğrencileri, müdirenin izniyle bilimsel bir konuda veya toplumsal bir konuda konferans verebilmiştir. Eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde yapılmasına dikkat edilen bu konferanslar, özellikle perşembe akşamları veya cuma günleri yapılmış ve süre olarak da bir saati geçmemelerine özen gösterilmiştir. Ayrıca yarar sağlaması amacıyla konferanstan sonra müdire gözetiminde öğrenciler arasında tartışmalar veya münazara yapılmasına izin verilmiştir.[103]

Öğretmen okullarında görev yapan muallimler de uzmanlık alanları ile ilgili kitaplar hazırlamıştır. Örneğin Darülmuallimat'ta Usul-i Talim ve Terbiye derslerine giren Ayşe Sıdıka Hanım, "Usul-i Talim ve Terbiye Dersleri" adıyla bir kitap yazmıştır. Öğretmen okullarında okutulmak üzere yazılan kitap, Türkiye'nin ilk pedagoji kitaplarındandır.[104] Ayrıca mektepte sadece mesleki bilgiler ile sınırlı kalınmadan farklı konularda seminerler düzenlenmiş ve geziler yapılmıştır. Muallimler, yurtdışında düzenlenen çeşitli kongrelere gönderilmiştir.[105]

---

[99] BOA. MF. MKT. 992/18, 8 Ra 1325.
[100] BOA. Y. PRK. MF. 5 /30, 29 Z 1325.
[101] BOA. MF. MKT. 17/206 17 S 1291.
[102] *Darülmuallimat Talimatnamesi*, İstanbul, 1328; BOA. MF. 38/26, 15 R 1331.
[103] *Darülmuallimat Talimatnamesi*, İstanbul, 1328; BOA. MF. 38/26, 15 R 1331.
[104] Nafi Atuf, Türkiye *Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme*, Birinci Basım, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, Milliyet Matbaası, 1930, s. 165-67; Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, s.675-76.
[105] BOA. MF. MKT. 1216/66, 20 Ş 1334.

Darülmuallimat'ta eğitim gören öğrenciler, sadece öğretmenlik mesleğine yönelik eğitilmemişlerdir. Aynı zamanda gündelik hayatın temel bilgileri ile ilgili dersler de görmüşlerdir. El işleri, dikiş, nakış gibi dersler ile önemli bilgiler öğrenmiş, bazı dönemlerde yaptıkları ürünleri sergilemişlerdir. Örneğin öğrenciler, 1889 yılında sarayda açılan sergiye konulmak üzere el işi ürünler hazırlamışlardır.[106] Ürünlerin maliyeti 4200 kuruş olarak hesaplanmış ve maliye tarafından öğrencilere verilen bu miktarla hazırlıklar yapılmıştır. Öğrenciler, sergiye konulacak ürünleri aralarında paylaşmış hatta buna dair bir cetvel de hazırlamışladır.[107]

Sağlık İşleri

Darülmuallimat'ta sağlık ile ilgili konulara gereken önem verilmiş, gerek mektep müdürü gerek Maarif Nezareti bu konuda oldukça titiz davranmıştır. Mektepte hijyene oldukça dikkat edilmiş, tüm personelin ve öğrencilerin temizlik, düzen ile ilgili kurallara riayet etmeleri istenmiştir.

Darülmuallimat'ın yatılı açılması ile mektebin ve öğrencilerin ihtiyaçları artmaya başlamış, eğitimi sağlıklı bir şekilde yürütmek için önemli çaba harcanmıştır. Bu dönemlerde bulaşıcı hastalıkların yaygın olması sebebiyle öğrencilerin yatakhaneleri[108], yemekhaneleri, dershaneleri sık sık kontrol edilmiş, gerekli tedbirler alınmıştır. Haftanın belirli günlerinde veya ihtiyaç olması halinde mektebe gelen tabibin daimi surette mektepte kalması zorunlu olmuştur. Talebelerin düzenli tıbbi kontrolleri ve aşıları özellikle üzerinde durulan konulardan olmuş, bu konuda oldukça titiz davranılmıştır. Örneğin; Darülmuallimat'taki öğrencilere aşı yapmak için gelen sağlık görevlileri hijyene dikkat etmedikleri için bazı öğrencilerin sağlığında sorunlar yaşanmış ve sağlık görevlileri bu konuda ikaz edilmiştir. Aşıları eksik olan talebeler, tespit edilerek aşıları tamamlanmaya çalışılmıştır.[109]

Mutfak ve mutfağa ait yerler en az ayda bir defa mektebin tabibi tarafından kontrol edilmiş, sağlıksız bir ortamla karşılaşıldığında veya aykırı bir durumla karşılaşıldığında gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir. Ayrıca öğrencilerin her türlü sağlık işlerinden sorumlu olan tabip, öğrencilerin sağlığı ile ilgili bir defter tutmak ve açıklamalarını rapor ile müdüriyete bildirmek zorundadır. [110]

[106] BOA. Y. MTV. 223/ 47, 14 Ş 1319.
[107] BOA. MF. ALY. 7/ 184, 25 C 1308; BOA. MF. MKT. 125/ 107, 27 C 1308; Taşer, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme…", s.182-183.
[108] Yatakhane görseli için ek 3 fotoğraflara bakınız.
[109] BOA. MF. MKT. 1060/65, 20 Ca 1326.
[110] *Darülmuallimat Talimatnamesi*, İstanbul, 1328; BOA. MF. 38/26, 15 R 1331.

Beslenme

Darülmuallimat'ta eğitim gören öğrencilerin beslenmeleri ile yakından ilgilenilmiş ve bu konu nizamnamelerde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. 1912 yılında yayınlanan Darülmuallimat Talimatnamesi'nde talebelere öğlen ve akşam biri et veya et yerini tutan gıda olmak üzere üç kap yemek verilmesi, ikindi vakitlerinde ise kahvaltı verilmesi belirtilmiştir. Sağlık sorunu olan talebelere ise mektebin tabibi tarafından belirtilen yiyeceklerin verilmesine dikkat edilmiştir. Mektepte talebelerin yedikleri yemekler ve miktarı idarecilere, muallimlere ve müstahdemlere de verilmiş ve bunlar arasında bir farkın olmayacağı açıklanmıştır. [111]

Yiyeceklerin alınmasından mektebin satın alma komisyonu sorumlu tutulmuş, alınacak yiyeceklerin taze ve en çok kullanıldığı mevsimde alınmasına dikkat etmiştir. Mektepte her ay sonunda yapılan ambar yoklamasında mektebin tabibi de görevlendirilmiş, çürümüş eşya ve yiyeceklerden, atıklardan sorumlu tutulmuştur.

Öğrenciye verilen yiyeceklerin listesi ve miktarı ile ilgili oluşturulan tablo ek 1'de gösterilmektedir. Tabloda tüketilen gıda ve öğrenci başına düşen miktar detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Listeyi incelediğimizde mektepte yemek listelerinin planlı ve sağlıklı bir şekilde oluşturulduğunu, sebze ve meyvelerin oldukça çeşitli ve bol olduğunu, et ve balığa yer verildiğini görmekteyiz. 1912 yılında yayınlanan Darülmuallimat Talimatnamesi'nde belirtilen bu tablo bizlere Darülmuallimat'ta öğrencilerin beslenmesine oldukça dikkat edildiğini ve öğrencilerin dengeli bir şekilde beslendiğini göstermektedir.

Darülmuallimat Talimatnamesi'ne göre; yemekhanede sofralar 12'şer kişilik hazırlanacak sofraların düzeni ve yemekleri nöbetleşe usulü her gün bir öğrenci tarafından kontrol edilecektir.[112] Nöbetçi öğrenci, yemek saatinden önce yemekhaneye gelerek öğrencelerin hal ve hareketlerini inceleyecek. Talebelerin yemek sırasına uygun davranmaları ve yemek adabına göre hareket etmelerine dikkat edilecektir. [113]

Arşiv kayıtlarında yer alan bilgiye göre Darülmuallimat'ta bir de fırın bulunmaktadır. Böylelikle mektep, ihtiyaçları olan ekmeği dışarıdan almak yerine kendisi yapmıştır. Hatta bazı dönemler yakın yatılı mekteplerin ekmek ihtiyacı da Darülmuallimat tarafından karşılanmıştır.[114] Ayrıca

[111] *Darülmuallimat Talimatnamesi*, İstanbul, 1328; BOA. MF. 38/26, 15 R 1331.
[112] Mektebin yemekhane görseli için ek 4'e bakınız.
[113] *Darülmuallimat Talimatnamesi*, İstanbul, 1328; BOA. MF. 38/26, 15 R 1331.
[114] BOA. MF. MKT. 1204/ 53, 17 S 1333.

Darülmuallimat'ta inek, beygir, dana ve kümes hayvanlarının bulunması da dikkat çekmektedir. Çünkü öğrenciler, bazı yıllarda verilen Sanayi-i Ziraiyye ve Bahçıvanlık dersinde toprağı ekip biçerek sebze meyve yetiştiriyor, hayvanları besleyerek süt ürünleri sağlıyordu. Böylelikle hem dersi uygulamalı işlemiş oluyor hem de günlük yiyeceklerini bu şekilde karşılayarak sağlıklı beslenmeye çalışıyorlardı.[115]

SONUÇ

Kız öğretmen okulu olan Darülmuallimat, Türk eğitim tarihinde ve kızların modern tarzda eğitime kavuşmasında önemli bir aşamadır. Kızların eğitimi için gereken öğretmenleri yetiştirmeye yönelik okulun öğrenci profili ve okulun işleyişi bu çalışmanın konusudur. Öğrencilerin seçiminde önemli kriterler uygulanmıştır. Yaş sınırı, mezun oldukları okullar dikkate alınarak okulun farklı şubelerine kabul edilmişlerdir. Ülkede yaşanan sorunlar, değişen şartlar doğrultunda yayınlanan talimatname ve nizamnamelerle öğrenci profilleri zaman zaman yeniden belirlenmiştir. Ancak belirlenen şartların esnetildiği veya görülmezden gelindiği durumlar da gözlemlenmiştir.

Mektebin öğrenci kabul şartları, işleyişi ve öğrenci sayıları, yaşanan savaşlardan ve savaş sonrası gelişmelerden etkilemiştir. Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ve Kurtuluş Savaşı (1919-1922) yıllarında ekonomik olarak kötü durumda olan aileler, kızlarını mektebe kaydederek geleceklerini güvence altına alma çabasında olmuşlardır.

Darülmuallimat'ta öğrenim gören öğrenci sayıları ve mezunları, belirli bir düzende belirlenmeye çalışılmışsa da ülkede açılan kız mekteplerinin kadın öğretmen ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmıştır. Bununla birlikte yetişen kadın öğretmenler sayesinde kız rüştiye mektep sayıları ve kız çocuklarının okullaşma oranı olumlu etkilenmiştir.

Darülmuallimat'ta eğitimde aksaklıklara neden olmamak, eğitimi düzenli bir şekilde yürütmek için öğrencilerin ve muallimlerin derslere devamlarına dikkat edilmiştir. Her gün her ders için düzenli tutulan cetveller ile bu durum kayıt altına alınmıştır.

Darülmuallimat'ta kız öğrencilerin kılık kıyafetlerine dikkat etmeleri, hal ve hareketlerini kontrol etmeleri istenmiştir. Hatta uygun giyinmeyenlerin uyarılması veya gerekli işlemlerin yapılması yoluna gidilmiştir. Uygunsuz hal ve hareketlerde bulunan ve yapılan uyarıları dikkate almayan öğrenciler,

[115] BOA. MF. MKT. 1226/47, 29 B 1335.

münasebetsiz hareketlerinden dolayı mektepten çıkarılmıştır. Sadece mektep içerisinde değil mektep dışında da hal ve hareketlerine dikkat etmek zorunda kalan talebeler, Darülmuallimat'ı temsilen toplumda da dikkatle izlenmiştir.

Netice itibariyle eksiklikler söz konusu olsa da devlet yöneticileri, ülkenin kadın öğretmen ihtiyacını karşılayan tek kurum olan Darülmuallimat'a önem vermiştir. Ülkenin savaş içerisinde olduğu, mali olarak zor durumda bulunduğu dönemlerde dahi mektebin öğrenci sayısını ve kalitesini arttırmaya gitmiştir. Eğitimde aksaklıklara sebep olmamak için Darülmuallimat öğrencilerinin her türlü ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Sağlık, beslenme ile ilgili konulara gereken önem verilmiş, temizlik ve hijyene dikkat edilmiştir. Öğrencilerin kıyafetlerin teminine dikkat edilmiş, sosyal ve kültürel gelişimleri için önemli çalışmalar ve aktiviteler yapılmıştır.

KAYNAKÇA /REFERENCES

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 1204/ 53, 17 S 1333

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 1226/47, 29 B 1335

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 1060/65, 20 Ca 1326

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 1216/66, 20 Ş 1334

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 125/ 107, 27 C 1308

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 992/18, 8 Ra 1325

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 17/206 17 S 1291

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 1131/39, 3 C 1327

BOA, Maarif, Mektubi Kalemi (MF. MKT.): 62/76, 19 Ca 1296

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 7/ 184, 25 C 1308

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 34/68, 23 M 1331

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 38/26, 15 R 1331

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 52/13, 3 M 1332

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 92/122, 8 Ş 1334

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 159/59, 1 Z 1339

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 170/43 6 M 1341

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 171/ 11, 11 M 1341

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 102/41, 22 R 1335

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 159/47-1, 25 Z 1339

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 1647 /22, 4 R 1340

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 164/ 22, 4 R 1340

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 154/42, 19 R 1339

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 134/92, 11 Ş 1337

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 1/52 14 Za 1296

BOA, Maarif, Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF. ALY.): 87/46-31, 2 Ra 1334

BOA, Maarif, İstatistik Kalemi (MF. İST.): 1/133, 14 Ş 1315

BOA, Maarif, İstatistik Kalemi (MF. İST.): 59/52, 17 S 1340

BOA, Maarif, İstatistik Kalemi (MF. İST.): 45/ 46, 27 Ra 1337

BOA, Yıldız, Mütenevvi Maruzat (Y. MTV.): 223/ 47, 14 Ş 1319

BOA, Yıldız, Maarif Nezareti Maruzatı (Y. PRK. MF.): 5 /30, 29 Z 1325

BOA, Dahiliye Umur-ı Mahalliyye ve Vilayat Müdürlüğü (DH. UMVM.): 67/7, 9 Ra 1334

BOA, İrade, Dahiliye (İ. DH.): 614/42823, Lef 2, 10 M 1287

BOA, İrade, Dahiliye (İ. DH.): 1263/99248, 11 B 1309

BOA, İrade, Dahiliye (İ. DH.): 614/42823, Lef 4, 13 R 1287

BOA, İrade, Dosya Usulü (İ. DUİT.): 96/43-3, 29 B 1337

BOA, Şura-yı Devlet (ŞD.) 231/4, 22 1333

RESMİ YAYINLAR-SÜRELİ YAYINLAR

Düstur (1289). I. Tertip (II). Matbaai Amire. 184-220.

Düstur, II. Tertip (VII). Matbaai Amire. 649-659.

Maarif-i Umumiye Nezareti. (1328). *Darülmuallimat Programı*. Matbaa-i Amire.

Maarif-i Umumiye Nezareti. (1328). *Darülmuallimat Talimatnamesi*, Matbaa-i Amire.

Maarif-i Umumiye Nezareti. (1331). *Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi*. Matbaa-i Amire.

Maarif-i Umumiye Nezareti. (1332). *Darülmuallimin ve Darülmuallimat-ı İbtidaiye Talimatnamesi*. Matbaa-i Amire.

17 Temmuz 1311 tarihli Darülmuallimat ile İhtiyat Kısmına Mahsus Talimatdır. Maarif Salnamesi (1317). 321-322.

Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye. (1300, 1303, 1317). 320-335.

Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye. (1316, 1317, 1318, 1321).

Takvim-i Vekayi, nr. 1184, 1 Za 1286.

Takvim-i Vekayi, nr. 2232, 1 Ramazan 1333.

Takvim-i Vekayi, nr. 649, 26 Z 1278.

Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati (1329) Matbaa-i Amire.

Araştırma ve İnceleme Eserleri

Akyüz, Y. (1989). *Türk Eğitim Tarihi, (Başlangıçtan 1988'e)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi yayınları.

Altın, H. (2017). Osmanlı eğitim tarihinde darümuallimat (açılışı ve gelişim süreci). *Akademik Matbuat*, Kasım (1/1), 21-37.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (2014). *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme*. Bion Matbaa.

Caporal, B. (1999). K*emalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I (1919-1970)*. (Ercan Eyüboğlu, Çev.). Cumhuriyet.

Dumanoğlu, S.C. (2019). *Osmanlı Devleti'nde Kız Öğretmen Okulu Darülmuallimat (1870-1924)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Ünversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdem, Y. T. (2013). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Kızların Eğitimi*. Türk Tarih Kurumu.

Ergin, O. N. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. Eser.

Eyice, S. (1992). Cevri kalfa mektebi. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde, (Cilt. 7, s. 461-462). Diyanet Vakfı.

Habibe Leman, (1329). Maarif nezaretinin dikkatine. *Kadınlar Dünyası*. 100-111(28 Eylül), 7-8.

Hakkut, Ş. (1978). Öğretmen okullarının 130. yıldönümü. *Hayat Tarih Mecmuası*, *4*/1(150), 49-56.

İnan, A. (1966). Türkiye'de ilk kız öğretmen okulu darülmuallimat 1870. *Türk Kadını, 1*(2), 6-7

İstanbul Kız Muallim Mektebi 1933- Darülmuallimat 1870. İstanbul Kız Muallim Mektebi.

Kansu, N.A. (1930). *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme*. Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi. Milliyet.

Kırmızıaltın, S. (2012). Gender, *Education and Modernization: Women School Teachers in the Late Ottoman Empire*. Yayınlanmamış doktora tezi, The University of Texas.

Koçer, H. A. (1967). *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi, (1848-1967).* Yargıçoğlu.

Koçer, H. Ali (1972). Türkiye'de kadın eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *5*(1), 81-124.

Kumbaracılar, S. (1969). İlk kız okullarımız nasıl kuruldu? *Hayat Tarih Mecmuası*, *V/52* (4), 77-81.

Mahmud Cevad. (2002). *Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilat ve İcraatı.* (Mustafa Ergün, Tayyip Duman, vd. Haz.). MEB yayınları.

Omay, A. (1987). İlk kız öğretmen okulunun kuruluşu. *Türk Yurdu, VIII* (8), 52-57.

Ortaylı, İ. (1987). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı.* Timaş.

Öztürk, C. (1993). Darülmuallimat. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 8. 550-551). Diyanet Vakfı.

Öztürk, C. (1998). *Türkiye'de Dünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar.* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi yayınları.

Öztürk, C. (2007). *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*. Türk Tarih Kurumu.

Sönmez, V. & Alacapınar, G. F. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı.

Şanal, M. (2011). Osmanlı imparatorluğu'nda kız öğretmen okulunun (darülmuallimat) kuruluşu, okutulan dersler ve kapatılışı (1870–1924), *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*. 26. 221-244.

Taşer, S. (2010). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi ve Denetimi*. Yayınlanmış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Temelkuran, T. (1970). Türkiye'de açılan ilk kız öğretmen okulu. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 36 (Eylül), 61-62.

Unat, F.R. (1964). *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*. MEB yayınları.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin.

EXTENDED ABSTRACT

Since primary and secondary schools for girls were opened in the Ottoman State, in Tanzimat Era (1839-1876), women teachers were needed to employ in these schools. On 1 September 1869, the Ministry of Education bill was issued, which required to open a teacher's training school for girls in İstanbul. After working on it, the first school, darülmuallimat, was opened on 26 April 1870 in Istanbul.

Research Methodology: In this work qualitative research method which requires observations, interviews and document analizes hase been used. Documents were reached in Cumhurbaşkanlığı Ottoman Arcieve, where docoments relating to education were carefully read and analyzed. Adding to arciaval sources, newspapers, journals, düstur, education yearbooks, state almanacs were researched. Second hand Works were read to create a scolarly work.

Purpose: Teacher's training school for girls (Darülmuallimat) has an important step in both Turkish education history and providing modern education to girls. The purpose of this paper is to scrutinize election processes of students to the school and managing works for running the school.

Findings: There were important criteria in choosing students to the schools. Ages and previous education experiences of the students were considered in employing students to different branches of the school. Problems within the state and

changing conditions forced authorities to make changes in rules to run the school. From time to time, these rules were undervalued or not applied at all to the running of the school.

Number of student accepted, rules to choose students, management of the school were affected by wars and by events took place after the wars. Families who were economically weakened by the wars of the First World War and the Turkish Independance War (1919-1922) were willing to send their girls to the darülmuallimat in order to save their future.

Although number of students were chosen to educate in the school and graduate of the school were deligantly worked to provide enough teachers to girls schools educated in primary and secondary schools, need for women teachers had itself feld in those years. Yet, women teachers helped number of schools for girls and girls educated in schools increased.

Even though few in numbers, non-Muslim girls were also educated in the darülmuallimat. There was no non-Muslim branch within the school. The non-Muslim girls were educated with the Muslim girls. In these years, non-Muslim girls were favoring foreign or missionary schools.

Attandance to the school by both students and teachers were carefully monitored. Everyday attandance of them were recorded. These records located in the Ottoman archieves are important for understanding the school.

How to dress in the schools were an important issue. The student were carefully checked for their dress. If they wore dresses against the codes, they were punished. Those students who were not obeyed the scool's rules were penalized by ending their study. The stodents had to follow rules not only in the schools but also in outside. They were monitored by public alone.

Conclusion and Discussion: Eventually, despite discripencies, statesments and officials were quite vigilant to help darülmuallimat that was the sole school to raise teachers for girls' education. Despite the war years and periods of economik problems, autorities tried to do their best to help increase number of students and quality of the school. Within the school, health and higene were carefully observed. Student clothes, social and cultural activities were supported.

EKLER

Ek 1. Darülmuallimat'ta Öğrenciye Verilen Yiyeceklerin Listesi ve Miktarı[116]

Yiyecek	Miktarı (Gram)	Açıklama
Ekmek	600	
Et	300	
Kuzueti	350	
Pirinç	80	Pilav için
Pirinç	10	Sebze için
Pirinç	35	Patlıcan dolması için
Pirinç	25	Sütlaç-biber kabak dolması için
Yağ	280	Pilav için
Yağ	25	Börek ve tatlılar için
Yağ	10	Sebze için
Yağ	10	Kuru köfte omlet için
Yağ	15	Makarna için
Zeytinyağı	25	Yemekler için
Zeytinyağı	50	Balık, patlıcan, kabak kızartma için
Şeker	70	Helva, revani, hamur tatlılar için
Şeker	80	Ekmek tatlısı, meyve komposto için
Şeker	20	Kahvaltı, süt, yoğurt için
Şeker	30	Süt, çay için
Şeker	60	Muhallebi, sütlaç için
Şeker	600	Ekmek kadayıfı için
Şeker	50	Üzüm, kayısı, erik hoşafı için
Şeker	50	Taze meyve hoşafları için
Süt	200	Kahvaltı, muhallebi, sütlaç için
Süt	100	Sütlü çay, güllaç, irmik helvası için
Tuz	6	Yemekler için
Soğan	20	Yahni için
Soğan	50	
Kuru fasulye, nohut, mercimek Bezelye	70	
Kuru fasulye, nohut, mercimek Bakla	20	Aşure için
Patates	200	Yahni için
Patates	75	Kızartma için
Kuru Bamya	18	
Un	70	Börek ve tatlılar için
Bulgur	80	Pilav için
Makarna	60	
Şehriye, mercimek, tarhana, pirinç	20	Çorba için
Şehriye, mercimek	10	Pilav için
Çay	1	Kahvaltı için

[116] 1912 Darülmuallimat Talimatnamesi

İrmik	60	Helva ve revani için
Nişasta	20	Baklava ve diğer tatlılar için
Pirinç unu, güllaç	30	Muhallebi ve güllaç için
Buğday	40	Aşure için
Beyaz peynir	25	Kahvaltı için
Beyaz peynir	15	Börek, omlet ve makarna için
Kaşar peyniri	20	Kahvaltı için
Kaşar peyniri	12	Makarna için
Kadayıf	2	
Tel kadayıf	70	
Fındık, ceviz, badem içi	20	Güllaç ve diğer tatlılar için
Reçel	30	İki çeşit
Zeytin	12 (adet)	
Peynir	10	İftarlık
Zeytin	25	Kahvaltı için
Ceviz, fındık,badem içi	10	Aşure, helva için
Kaymak	20	Ekmek ve kadayıf için
Taze elma ve ayva	140	Komposto için
Kuru kayısı	60	Komposto için
Kuru üzüm, erik kayısı	25	Hoşaf için
Taze elma ayva armut	50	Hoşaf için
Vişne, kayısı	50	Hoşaf için
Vişne, kayısı	50	Ekmek tatlısı için
Üzüm	200	
Kiraz	200	
Çilek	200	
Yoğurt	200	
Taze bamya	30	
Ispanak	250	
Taze fasulye, bezelye, bakla, kabak, kereviz	200	
Pırasa	350	
Domates	170	Dolma için
Yeşil Biber	100	Dolma için
Havuç, kereviz	20	Pilaki için
Domates	50	
Kalkan lüfer balığı	200	
Uskumru balığı	2 (adet)	Tava için
Tahin helvası	60	
Kuru incir, hurma	80	
Kuzu ayağı	2 (adet)	Paça yahnisi için
Yumurta	1 (adet)	Yağ üzerine
Yumurta	2(adet)	Ispanak üzeine
Patlıcan	1 (adet)	
Enginar	1 (adet)	
Mandalina	2 (adet)	
Portakal	1 (adet)	
Sabun	100	Banyo için
Sabun	15	Çamaşır için

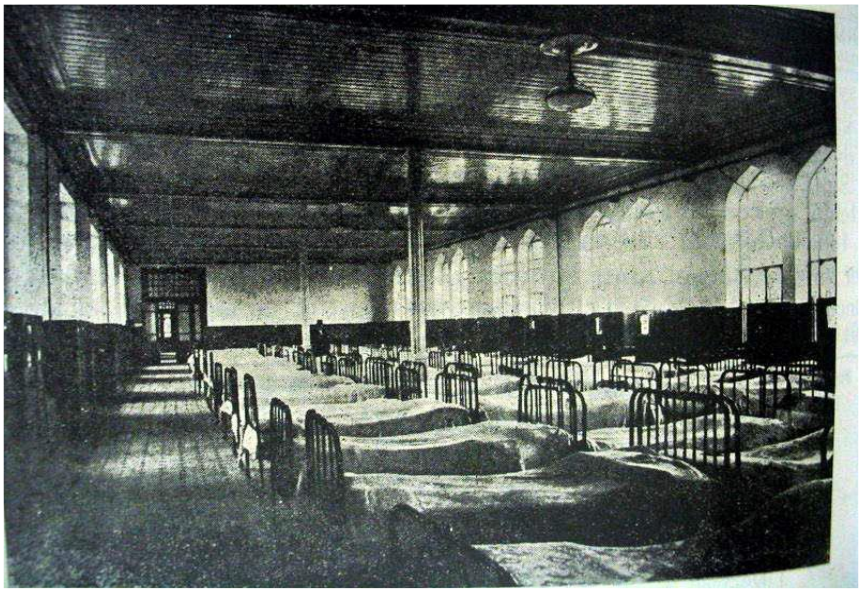
Bunlar dışında, torik ve palamut balığı, limon, sirke, baharat	

Ek 2. Darülmuallimat Öğrencileri (9-10 Eylül 1922)[117]

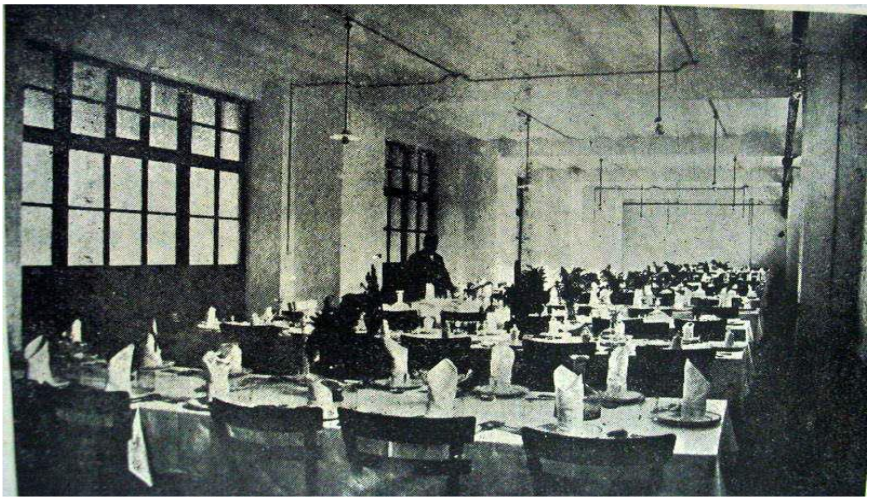

[117] İstanbul Kız Muallim Mektebi, 1933

Ek 3. Darülmuallimat Yatakhane (1918)[118]

Ek 4. Darülmuallimat Yemekhanesi (1918)[119]

[118] İstanbul Kız Muallim Mektebi, 1933
[119] İstanbul Kız Muallim Mektebi, 1933